

INTERVIEW

ECONOMIE

ECOLOGIE

EVOLUTIE

Het kan niet in wanorde

1995, in 'Milieudefensie', geschreven door Jelle van der Meer

De oud captain of industry heeft nu een ecologische missie. Allerd Stikker bestookt het bedrijfsleven met boodschap over de noodzaak van ecologisch management. Zijn credo is dat van de evolutie en die evolutie is al aan de gang. Aan de vooravond van het ecologische tijdperk.

Het waren ideeën waar hij al langer mee rond liep. “En in 1983 kreeg ik opeens tijd om me er in te verdiepen.” Het is een van de weinige keren dat hij lacht, al is het maar een glimlach. Ir. A (Allerd) Stikker verdween dat jaar als voorzitter van de raad van bestuur bij scheepsbouw-gigant RSV dat toen bijna failliet was. De topmanager had zijn vraagtekens bij het Westerse denken. In 1986 verscheen zijn boek waarin hij het Taoïsme, de filosofie van de Fransman Teilhard de Chardin en het Westerse denken naast elkaar legt. Tijdens het werken aan dit boek kwam Stikker tot de ontdekking dat de (Westerse) mens de laatste eeuwen vervreemd is geraakt van de natuur en dat de wereld op weg is naar een ecologische ramp. Vele cijfers en rapporten (Meadows, Brown) onderbouwen die vrees. Maar Stikker ziet ook vele aanwijzingen dat de wereld haar fouten aan het corrigeren is en dat we aan de vooravond staan van het ecologische tijdperk. De ecologie zal (en moet) de komende vijftig jaar integreren in de economie, in het bestuur en in het denken. Het zal te langzaam gaan om rampen te voorkomen, aldus Stikker. Hij wil een bijdrage leveren aan het zoveel mogelijk beperken van de schade. “Ja, ik heb een persoonlijke missie.”

Stijf en bloedserieus. Het interview mag niet teveel over hem gaan, hij wil *low key* blijven. “Ik ben met pensioen, ik heb geen verantwoordelijkheid meer. Wat ik doe is slechts marginale actie.” Marginale actie is bij Stikker niet zomaar een term. Marginale actie is het scheppen van ecologisch bewustzijn en het initiëren van experimenten. De noodzakelijke ecologische veranderingen moeten volgens Stikker tweeweggebracht worden door marginale actie als de wegbereider voor transformatie.

Zijn marginale actie is het EMF, de *Ecological Management Foundation*, die hij in 1990 oprichtte. Een eenmanspost, onder welke naam Stikker (67) het bedrijfsleven probeert te doordringen van de noodzaak de ecologische dimensie in de bedrijfsstrategie te integreren. “Ik bedenk dingen die interessant zouden kunnen zijn voor toepassing. Vervolgens zoek ik een partner die het van mij overneemt. Zo blijf ik klein. Het EMF is een denktank. Ik lees veel, reis veel, zie iets, werk het uit en probeer het te slijten.” Hij stimuleert de ontwikkeling en het gebruik van indicatoren die de milieuprestaties van bedrijven registreren en meten. Net zoals bedrijven de vinger aan de pols houden hoe ze financieel presteren zouden ze ook hun ecologische effecten moeten bijhouden. Stikker: “Steeds meer bedrijven geven een milieujarverslag uit. In Amerika worden bedrijven in toenemende mate ook beoordeeld op hun milieugedrag, door maatschappelijke druk maar ook omdat achter milieugedrag financiële claims schuil kunnen gaan.” Het advies en accountantsbureau Coopers en Lybrand is met indicatoren aan de slag gegaan. Een andere activiteit is de ontwikkeling van een ecologisch lespakket voor de MBA-opleiding van de Nimbas (Netherlands Institute for MBA Studies; opleiding voor managers). Verder geeft Stikker lezingen, schrijft veel artikelen en zit in het bestuur van Eco-operation.

In zijn boek ‘Tao, Teilhard en Westers Denken’ (niet meer verkrijgbaar) schetst Stikker visioenen van gedecentraliseerde en geregionaliseerde besluitvorming en bedrijvigheid (kleine gemeenschappen, kleine ondernemingen), hij spreekt van een nieuw bewustzijn gestimuleerd door onderwijs, religieuze instellingen en media, en van mondiale begeleiding door een gedepolitiseerde VN. Dit alles moet langs de ‘natuurlijke’ weg van evolutie, of eigenlijk transformatie plaatsvinden. Fasering en timing zijn terugkerende begrippen bij Stikker. En die transformatie is al aan de gang.

Stikker: “Ooit was in het bedrijfsleven alleen het economische element van belang. Deze eeuw kwam daar de sociale factor bij, de bijdrage van de mens. Sinds ongeveer tien jaar groeit het besef dat de natuur de derde belangrijke factor is. Er zat een tegenstelling in het systeem tussen economie en ecologie. Die verdwijnt nu. De samenhang was zoek en wordt nu weer duidelijk. De kosten van afval, van vervoer, van onvervangbare grondstoffen. Duidelijk is nu dat als er niets gebeurt de kosten alleen maar zullen oplopen. Een bedrijf dat daar niet op inspeelt krijgt vroeger of later de rekening gepresenteerd.”

Stikker benadrukt dat het niet alleen een zaak kan zijn van inspelen op kosten. “Bedrijven zullen zich ook van binnenuit moeten aanpassen. De hele organisatie zal moeten worden doordrenkt van het ecologisch denken.”

Is ecologisch management ook een kwestie van ethiek?

“Ethiek is een groot woord. Verantwoordelijkheid zou ik zeggen. Dat is een subjectief begrip waar het bedrijfsleven moeilijk mee kan werken. Idealisme is mooi maar het bedrijf moet overleven. Mijn verwachting is dat als milieu economisch noodzakelijk wordt, het milieu via het hoofd ook een zaak wordt van het hart. Managers hebben ook kinderen en kleinkinderen, voelen ook verantwoordelijkheid.”

Moeten milieumaatregelen dan ook uit het hart komen?

“Ja, het moet een combinatie zijn. De attitude moet veranderen. We moeten er van af dat alleen economische factoren een rol spelen bij beslissingen. Ook meer levensbeschouwelijke factoren moeten mee gaan spelen.” Nee, toen hij topmanager was - voor zijn tijd bij de RSV was hij lid van de Raad van Bestuur van Akzo - speelde voor hem het milieu nauwelijks. “Het milieu was toen geen topic. Hoewel, bij Akzo hebben we na het verschijnen van het Rapport aan de Club van Rome, een lezing gehad.”

Managers lijken zich vooral na hun pensionering tot het milieu te bekeren.

“Nee, dat is echt onzin. Het milieu speelt nu, daarom zijn ze niet eerder bekeerd. Ik ken managers die 25 jaar jonger zijn dan ik en die net zo bevolgen zijn.” Namen wil Stikker niet noemen. “Ga zelf maar bij bedrijven langs.”

“Feit is dat het bedrijfsleven al wakker is. Men wil anders en toont dat aan. En dan moet de milieubeweging daar op inspelen en constructief zijn. Het model van de confrontatie omzetten in dat van de consultatie.”

“De ecologie zal (en moet) de komende vijftig jaar integreren in de economie, in het bestuur en in het denken.”

De ethiek van managers staat tegenwoordig erg in de belangstelling. Ze moeten ook de permanente werkloosheid mee helpen oplossen.

“Nogmaals, ik spreek liever van verantwoordelijkheid. En ik zie veel meer verantwoordelijkheidsgevoel voor milieu bij managers dan 20 jaar geleden.” Stikker verwijst naar ‘Beyond the Limits’, het laatste boek van Donella en Dennis Meadows (auteurs van het Rapport van de Club van Rome, uit 1972): Mensen hebben geen behoefte aan auto’s, maar aan respect; mensen hoeven geen kasten vol kleren, maar schoonheid; mensen willen geen voortdurend elektronisch amusement maar zingeving. Stikker: “In de laatste en in de eerste plaats gaat het er om dat we het idee kwijtraken dat we onze immateriële verlangens kunnen bevredigen met materiële zaken.”

Dus toch een ethisch reveil?

“Het is een vergaand reveil voor de moderne mens van vandaag. We moeten hopen dat we in de 21e eeuw een stuk verder zijn.” En plotseling een persoonlijke ontboezeming: “Ik kan niet zeggen dat ik zelf al zo ver ben.”

Wat is de rol van de politiek?

“Het is een samenspel van vele factoren. Ik ga geen dingen er uitlichten.” Stikker heeft geen zin om een politiek programma te schetsen. Na aandringen: “Ontwikkelingen opgelegd door de buitenwereld zijn niet echt. Het moet van binnenuit komen. Het effectiefst is het als het bedrijfsleven niet afwacht maar initiatief neemt.”

De opstelling van het Nederlandse bedrijfsleven, neem bijvoorbeeld de discussie over de energieheffing, is geen voorbeeld van initiatief nemen.

“Ze vinden dat het te snel gaat. Dat is het probleem. Ze zijn niet tegen het principe. Intern is er in het bedrijfsleven veel steun voor het opnemen van milieukosten in de prijzen en het verslag doen van milieuprestaties.” Stikker wijst op de *Business Council for Sustainable Development* en de *International Chamber for Commerce*, twee internationale platforms van het bedrijfsleven, die onlangs in een verklaring het belang van genoemde twee zaken expliciet erkenden.

Woorden, woorden. Geen daden.

“Het is een proces. Het gaat om behendigheid, voorzichtigheid. Ons economisch model is al meer dan 100 jaar oud. Dat verander je niet zo makkelijk. Maar de bedreigingen worden erkend. Men ziet, ook in het bedrijfsleven, de noodzaak van veranderen.”

U bent erg optimistisch.

“Als dit soort organisaties dit soort uitgangspunten in hun vaandel zetten gaat het echt gebeuren. Maar het kan niet in wanorde. Bij milieuorganisaties bestaat een grote argwaan over het bedrijfsleven. Ze kiezen een antagonistische positie. Er is echt een grote wil bij managers. Vijf jaar geleden waren zulke zaken onbespreekbaar. Nu niet meer. Dat is hoopgevend.”

Is de milieubeweging in Nederland minder constructief dan in Engeland?

“Ik ken de situatie hier minder goed, maar de ervaring via Seaswan en de mest geven mij wel die indruk.”

De eerste ramp die volgens Stikker onvermijdelijk op de wereld af komt is die van zoetwatertekort. “Je kan dat zelf uitrekenen. Er is jaarlijks 14 miljoen kubieke meter zoet water beschikbaar - en dat wordt ook nog minder door menselijk ingrijpen - en als je dat omzet naar de verwachte groei van de wereldbevolking kom je mondiaal rond het jaar 2010 in de problemen. Regionaal - Azië, Afrika, Zuid-Amerika - eerder nog. Om daar wat aan te doen gaat ongelooflijk veel geld kosten. Het kan niet met westerse technieken, het kan alleen met kleinschalige lokale hulp.” In zijn pessimisme is Stikker tegelijk ook optimistisch. “Ja, als je duidelijk maakt wat er aan de hand is krijg je reacties. Als je de ogen sluit gebeurt er niets. Als je de problemen ziet, ga je in oplossingen denken. Wie weet wat voor oplossingen we nog zullen bedenken.” Bij het vertrek wijst hij op een prachtig oosters beeld van zeker anderhalve meter hoog. “Kuan Yin, mijn beschermheilige. In de oosterse religie is dat te vergelijken met de Maria-figuur. Bij haar kan je altijd terecht voor troost en raad.”

Stikker is adviseur van Seaswan, een bedrijf dat plannen ontwikkelt om het Nederlandse mestoverschot te verplaatsen naar India. Twee vliegen in één klap: Nederland is van haar milieuvervuilende mest af en India komt aan goedkope natuurlijke bodemverrijking. Het plan is door de Nederlandse milieubeweging fel bekritiseerd als absurd omdat dit het werkelijke probleem, de te grote Nederlandse veestapel, niet aanpakt. Ook Indiase organisaties hebben zich ertegen gekeerd omdat er in India genoeg mest is, die beter verspreid moet worden. Stikker vindt dat de kritiek veel te vroeg komt. Het is nog in studie, alle aspecten worden in kaart gebracht, de economische en technische aspecten maar ook de ecologische en sociale haken en ogen. “Als in de tweede helft van dit jaar het onderzoek is afgerond, en alles op tafel ligt, dan is het tijd voor commentaar.”

Stikker heeft er alle vertrouwen in. “De mest is een *polluter* hier en een *nutriënt* daar. Dat is interessant.” De tegenwerping dat de werkelijke problemen niet worden aangepakt, doet hem diep zuchten. “Als je de wereld wilt verbeteren is dat prachtig maar het is wel een kwestie van timing. Natuurlijk, in het Noorden wordt gigantisch veel vlees geproduceerd, en in het Zuiden is er grote erosie. Maar dat verander je niet van de ene op de andere dag. Trek daar maar gerust twintig jaar voor uit. En als je dat weet moet je tussenoplossingen bedenken.”

Blijft staan dat het verplaatsen van mest de oplossing aan de verkeerde kant zoekt. Hier is te veel vee en daar moet je dus beginnen.

“Als we hier minder produceren komt het vlees elders vandaan. Het werkelijke probleem is de te grote vleesconsumptie. Maar als je dat niet totalitair wilt oplossen, maar aan de consument over wilt laten ben je jaren verder. Intussen moeten we roeien met de riemen die we hebben.” Stikker is vooral verbolgen over het feit dat de milieubeweging meteen met de ‘hakken in de grond is gaan staan’. “Men schrijft meteen een protestbrief naar het ministerie, in plaats van met ons te gaan praten. We hebben ze uitgenodigd, maar men wil niet.”

Wat is de taak van de milieubeweging?

“Signaleren, en af en toe confronteren en laten escaleren. Soms is dat goed, om de zaak wakker te schudden. Maar feit is ook dat in ieder geval het bedrijfsleven al wakker is. Men wil anders en toont dat aan. En dan moet de milieubeweging daar op inspelen en constructief zijn. Het model van de confrontatie omzetten in dat van de consultatie. Niet eenvoudig als je al lang in dat andere model zit. In Engeland ken ik de situatie beter (Stikker woont het grootste deel van het jaar in Londen; red.) en daar overlegt de milieubeweging vaak met het bedrijfsleven. Sommigen zeggen dat het bedrijfsleven bekeerd is, anderen dat de milieubeweging overloopt. Beide is onzin.”